

TOPONÍMIA DELS POBLES VALENCIANS

EL FORCALL

ELS PORTS

AJUNTAMENT
DEL FORCALL

INSTITUT CARTOGRÀFIC VALENCIÀ

ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA
SECCIÓ D'ONOMÀSTICA

COORDINACIÓ I GESTIÓ
Unitat de Recursos Lingüísticotècnics

RECALL I TEXT
Ferran Guardiola Noguera

GRAFISME
Esprança Martínez Molina

© Acadèmia Valenciana de la Llengua

Col·lecció: Onomàstica
Sèrie: Toponímia dels Pobles Valencians
El Forcall, 238

Editat per: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua
Av. de la Constitució, 284
46019 València
Tel.: 96 387 40 23
Adreça electrònica: avl@gva.es

Amb la col·laboració de l'Ajuntament del Forcall

ISBN: 978-84-482-6525-0

Depòsit legal: V-3023-2020

Impressió: gràfiques **vimar**
Ajuntament de Sagunt 11 • Tel. 96 199 63 30 • Pòrtim • València

www.avl.gva.es

EL FORCALL

Tres rius de la comarca dels Ports s'ajunten, i al mig se situa el nucli urbà del Forcall, figura mare del topònim. L'erosió dels rius de Cantavella, de Calders i Bergantes fa créixer les quatre moles que coronen el centre del terme: la mola de la Garumba, la de Roc, la de Cosme i la de la Vila, que deixen fugir plegades les aigües pel riu Bergantes cap a l'Ebre. El terme municipal, amb una extensió de 39,3 km², toca la ratlla d'Aragó per la serra de la Menadella; la mola de Roc, la moleta de la Sebastiana i la roca Alta fan de marge amb la Todolella; al Covarxo s'ajunta una mica amb Cinctorres, i, per la mola de la Garumba i la de Cosme, Morella aguaita ben propet al Forcall. Al bell mig del terme està el municipi de Villores, tot envoltat de terres forcallanes abans de tocar el terme d'Hortells.

A la moleta dels Flares es va descobrir l'any 1876 un jaciment iberoromà que s'ha identificat com la ciutat de Lesera (citada per Ptolomeu); esta ciutat era habitada ja durant l'Edat del Bronze, els ibers la van fortificar i els iberoromans hi van viure fins al segle III. Durant l'època medieval, i després de la carta pobla de 1246, el Forcall va viure una història comuna amb la resta d'aldees de Morella, història solcada de repetides reivindicacions acompanyades d'enfrontaments i litigis sobre qüestions vitals —murades, contribucions, boscos comunals, batles, jurisdiccions—, que no van acabar fins a l'any 1691, quan Carles II va concedir la independència a totes les aldees. En el segle XIX, les guerres carlines van castigar el poble, i un carlí forcallà, el Groc, ha quedat en la memòria. També en la demografia, les pujades i baixades de població han sigut paral·leles a les dels pobles veïns. A les darreries del segle XIX el Forcall va arribar a tindre 2.219 habitants, i en el decurs del segle XX la població va minvar fins a arribar als 465 habitants de l'any 2019, amb una pèrdua lenta fins a la Guerra Civil (1.469 habitants) i una accelerada baixada a partir dels anys seixanta. Abans del 1936, l'emigració va ser principalment a Catalunya (Colònia Forcallano-Catalana); després la població va emigrar també cap a França, a treballar en les mines de greda, i Alemanya.

El Forcall sempre ha sigut un centre comarcal per la seua situació de cruïlla de camins i de porta cap a l'Aragó. La Plaça, impressionant, recorda la funció de centre subcomarcal de comerç i servicis. De l'agricultura tradicional de secà s'ha passat a la ramaderia intensiva de granja o de filat, mentre que alguna petita fàbrica tèxtil encara viu i l'espardenya ja és un record. El turisme rural, els voladors —parcs eòlics— i la construcció són algunes de les darreres fonts econòmiques.

ELEMENTS FÍSICS

Orografia

Cantera de les Refoies
Cingles de la Mola de Roc
Cingles del Mas de Barberà
Coll d'Hortells
Collet de la Torre de Folch
Collet de les Refoies
Collet del Mas de Barron
Collet del Mas de Cardona
Collet del Maset de Dolç
Cova de la Carn
Cova de la Mola de la Vila
la Planassa
Lloma de les Refoies

Mola de Cosme
Mola de la Garumba
Mola de la Vila
Mola de Roc
Moleta de la Sebastiana
Moleta del Mas de Llorenç
Moleta dels Flares
Puntal de la Mola
Roca Alta
Roca de la Taüt
Roca del Migdia
Roca Tallada
Serra de la Menadella

Hidrografia natural

Barranc de Barberà
Barranc de la Torre de Selló
Barranc de la Vall
Barranc de les Canals
Barranc de les Refoies
Barranc del Mas de Barberà
Barranc del Mas de Mampel
Barranc del Mas de Marianet
Barranc del Mas de Montanyés
Barranc del Mas de Parra
Barranc del Mas de Racó
Barranc del Mas de Vito
Barranc del Pilar
Barranc dels Bovals
Barranc dels Racons
Font de l'Escoriola
Font de l'Om

Font de la Carrasca
Font de la Felipeta
Font de la Menadella
Font de la Panera
Font de la Roca Roja
Font de Santa Anna
Font del Mas de Carbó
Font del Roure
Font del Xorrador
Font dels Racons
la Grellera
Riu Bergantes
Riu de Calders
Riu de Cantavella
Riu de Xiva
Toll dels Ofegats

Hidrografia artificial

Assut del Molí de la Cova
Assut del Molí del Boticari

Assut del Riu de Cantavella
Assut dels Plans

Bassa de la Mola
Bassa del Mas de Montanyés
Bassa del Molí d'en Berga

Bassa del Molí Matalí
Basses de les Refoies
Séquia del Molí d'en Berga

Partides i paratges

el Mas de Barberà
el Mas de Barberà del Riu de Xiva
el Mas de Carbó
el Mas de Cardona
el Mas de Garcia
el Mas de la Sebastiana
el Mas de Mampel
el Mas de Molinos
el Mas de Montanyés
el Mas de Parra
el Mas de Racó
el Mas de Roc
el Mas de Vito
el Mas dels Flares
el Mas Roig
el Maset de Dolç
el Maset de la Trampa
el Molí dels Flares
el Molinàs
el Peiró de Santa Anna
el Pinar
el Pla dels Capellans
el Riu de Morella
el Riu de Xiva
el Sòl dels Horts
el Tossalet
el Xorrador
els Bombitados
els Bovals
els Colomers
els Freginals
els Ginebrals

els Horts de la Torreta
els Horts dels Flares
els Plans
els Plans de la Todolella
els Racons
els Sarguerals
els Solans
l'Albereda dels Flares
l'Ombria de la Mola
la Costera de Luco
la Grellera
la Menadella
la Mola de la Garumba
la Rourera
la Torre d'Ametla
la Torre de Dionís
la Torre de Folch
les Canals
les Costeres d'Eixarc
les Creus
les Deveses
les Eres
les Foies
les Fossetes d'Ametla
les Ombries
les Paneres
les Parades
les Refoies Altes
les Refoies Baixes
les Rompudes
les Solanes
les Voltes

PRESENCIA HUMANA

Poblament

Caseta dels Capellans
Corral de la Torre d'Ametla
el Forcall
el Xorrador
Hostal de Libori
la Torreta
les Refoies Baixes
Mas de Barberà
Mas de Barberà del Riu de Xiva
Mas de Caietà
Mas de Carbó
Mas de Dolç
Mas de Garcia
Mas de la Grellera
Mas de la Menadella
Mas de la Sebastiana
Mas de les Refoies

Mas de Llorenç
Mas de Mampel
Mas de Marianet
Mas de Molinos
Mas de Montanyés
Mas de Parra
Mas de Racó
Mas de Roc
Mas de Vito
Mas del Planxat
Mas Roig
Maset de Custòdia
Torre d'Ametla
Torre de Dionís
Torre de Folch
Torre de Selló

Vies de comunicació

Assagador de la Menadella
Assagador de la Roca Alta
Assagador de les Refoies
Assagador de les Solanes
Assagador del Barranc del Pilar
Camí de la Mola
Camí de Luco
Camí de Villores
Camí del Mas de la Mola
Camí Rural del Forcall
a la Todolella
Camí Vell de Cinctorres
Camí Vell de Morella
Carretera de Cinctorres
Carretera de la Todolella
Carretera de Luco
Carretera de Morella a Sorita

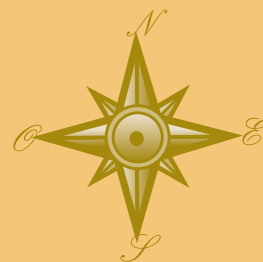
Costera de Luco
el Pont
Pista de la Mola de la Vila
Pista de les Ombries
Pista de les Solanes
Pista del Mas de Barberà
Pista del Mas de Dolç
Pista del Mas de la Sebastiana
Pista del Mas de Mampel
Pista del Mas de Marianet
Pista del Mas de Montanyés
Pista del Mas de Parra
Pista del Mas de Racó
Pista del Mas de Roc
Pista del Mas de Vito
Pont del Riu de Morella
Pontet de Sant Xotxim

Altres llocs d'interés

Assester de la Font de l'Escoriola
Assester de la Menadella
Assester de la Torre de Selló
Assester de les Voltes
Assester dels Bovals
Capella de la Torre
de la Campana
el Calvari
el Molinet
el Pilar
els Voladors
Ermita de Sant Joaquim
Granja d'Agustí
Granja de Camanyes
Granja de Gil
Granja de Paco
Granja del Mas de Llorenç
Granja del Mas de Mampel
la Consolació
la Consolacioneta

la Cova del Mas de Barberà
la Moleta dels Flares
la Teuleria
les Antenes
Mirador de la Mola de Cosme
Molí d'en Berga
Molí de la Torreta
Molí del Boticari
Molí Matalí
Molló de la Menadella
Peiró de Sant Joaquim
Peiró de Sant Marc
Peiró de Sant Pere dels Coixos
Peiró de València
Piló de la Trinitat
Ratlla d'Aragó
Roure Gros
Sant Josep
Torre d'en Berga

Elements físics

TERME DE PALANQUES

TERME DE BORDÓ
(ARAGÓ)

TERME DE VILLORES

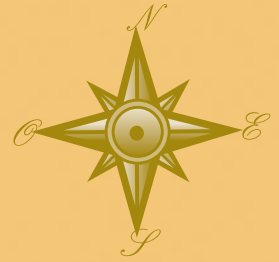
TERME DE LA TODOLELLA

TERME DE MORELLA

TERME DE CINCTORRES

Presència humana

TERME DE PALANQUES

TERME DE BORDÓ (ARAGÓ)

TERME DE LA TODOLELLA

TERME DE MORELLA

TERME DE CINTORRES

